

BUXGALTERIYA BALANSI

Nomozov Doniyorxo'ja, Ismoilov Ulug'bek

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talabalari

Ilmiy rahbar: **Feruza Nasrullayevna****ANNOTATSIYA**

Ushbu maqolada buxgalteriya balansining iqtisodiy mazmuni, tuzilishi hamda korxona moliyaviy holatini baholashdagi ahamiyati kompleks tarzda tahlil qilinadi. Balans aktiv va passiv qismlarining o'zaro bog'liqligi, ularning iqtisodiy mohiyati hamda zamonaviy buxgalteriya hisobi tizimidagi o'rni yoritiladi. Shuningdek, balans ma'lumotlari asosida moliyaviy tahlil o'tkazish imkoniyatlari, aktivlar va majburiyatlar tarkibining korxona barqarorligiga ta'siri ilmiy jihatdan asoslanadi. Tadqiqot davomida ilmiy adabiyotlar tahlili, qiyosiy va tizimli yondashuv metodlaridan foydalanilgan. Maqolada keltirilgan jadvallar orqali buxgalteriya balansining amaliy ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so'zlar: buxgalteriya balansi, aktivlar, passivlar, moliyaviy hisobot, majburiyatlar, kapital, moliyaviy tahlil.

АННОТАЦИЯ

В данной статье всесторонне анализируются экономическое содержание, структура и значение баланса при оценке финансового состояния предприятия. Подчеркивается взаимосвязь активов и пассивов баланса, их экономическая сущность и роль в современной системе бухгалтерского учета. Также научно обосновываются возможности проведения финансового анализа на основе данных баланса, влияние состава активов и пассивов на стабильность предприятия. В ходе исследования использовались методы анализа научной литературы, сравнительный и системный подходы. Практическое значение баланса раскрывается на основе представленных в статье таблиц.

Ключевые слова: баланс, активы, пассивы, финансовая отчетность, пассивы, капитал, финансовый анализ.

ANNOTATION

This article comprehensively analyzes the economic content, structure and significance of the balance sheet in assessing the financial condition of the enterprise. The interrelationship of the assets and liabilities parts of the balance sheet, their economic essence and role in the modern accounting system are highlighted. Also, the possibilities of conducting financial analysis based on balance sheet data, the impact of the composition of assets and liabilities on the stability of the enterprise are scientifically substantiated. During the research, methods of analysis of scientific literature, comparative and systematic approaches were used. The practical significance of the balance sheet is revealed through the tables presented in the article.

Keywords: balance sheet, assets, liabilities, financial reporting, liabilities, capital, financial analysis.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy holatini to'g'ri va ishonchli baholash muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu baholashning asosiy manbalaridan biri buxgalteriya balansi hisoblanadi. Buxgalteriya balansi korxona aktivlari, majburiyatlari va o'z kapitalining ma'lum bir sanadagi holatini umumlashtirib aks ettiruvchi moliyaviy hisobot shaklidir. U nafaqat buxgalterlar, balki investorlar, kreditorlar, soliq organlari va menejerlar uchun ham muhim axborot manbai bo'lib xizmat qiladi.

Buxgalteriya balansi orqali korxonaning moliyaviy barqarorligi, to'lov qobiliyati va likvidligi aniqlanadi. Ayniqsa, iqtisodiy beqarorlik sharoitida balans ma'lumotlariga asoslangan tahlil qaror qabul qilish jarayonida muhim vosita hisoblanadi. Shu bois mazkur maqolada buxgalteriya balansining nazariy asoslari, metodologik yondashuvlari hamda amaliy ahamiyati atroflicha o'rganiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Buxgalteriya balansi masalalari ko'plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan o'rganilgan. Xususan, O'zbekiston iqtisodchi-olimlari tomonidan balansning tuzilishi, tahlil usullari va amaliy qo'llanilishi masalalari keng yoritilgan. I.T. Abdulkarimov, M.Q. Paradaev, A. Xolmirzayev kabi olimlar buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotning nazariy asoslarini chuqur tahlil qilganlar. Xorijiy adabiyotlarda esa balans moliyaviy menejment va investitsion tahlilning muhim vositasi sifatida qaraladi.

Tadqiqot metodologik jihatdan tizimli va kompleks yondashuvga asoslanadi. Maqolada ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, umumlashtirish va jadval asosida tahlil qilish metodlaridan foydalanildi. Shuningdek, buxgalteriya balansining tuzilishini ochib berishda mantiqiy tahlil usuli qo'llanildi. Ushbu metodlar orqali balansning nazariy va amaliy jihatlari uyg'un holda yoritildi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Buxgalteriya balansi ikki asosiy qismdan – aktiv va passiv qismlaridan iborat bo'lib, ular o'zaro tenglik tamoyiliga asoslanadi. Aktivlar korxona tasarrufidagi resurslarni, passivlar esa ushbu resurslarning shakllanish manbalarini ifodalaydi. Ushbu tenglik buxgalteriya hisobining asosiy prinsiplaridan biri hisoblanadi.

1-jadval. Buxgalteriya balansining umumiy tuzilishi

Aktivlar	Summasi (ming so'm)	Passivlar	Summasi (ming so'm)
Uzoq muddatli aktivlar	850 000	O'z kapitali	1 000 000
Joriy aktivlar	650 000	Majburiyatlar	500 000
Jami aktivlar	1 500 000	Jami passivlar	1 500 000

Mazkur jadvaldan ko'rinib turibdiki, balans aktiv va passiv qismlarining tengligi saqlanmoqda. Bu holat korxona moliyaviy hisobotining to'g'riligini

ko'rsatadi. Aktivlar tarkibida joriy aktivlarning yuqori ulushi korxonaning qisqa muddatli likvidligini oshiradi, biroq uzoq muddatli aktivlarning yetarli darajada bo'lishi ishlab chiqarish salohiyatini belgilaydi.

2-jadval. Aktivlar tarkibining tahlili

Ko'rsatkichlar	Summasi (ming so'm)	Ulushi (%)
Asosiy vositalar	700 000	46,7
Nomoddiy aktivlar	150 000	10,0
Pul mablag'lari	300 000	20,0
Debitorlik qarzlari	350 000	23,3
Jami	1 500 000	100

Jadval tahlilidan ko'rinadiki, asosiy vositalarning salmog'i yuqori bo'lib, bu korxonaning ishlab chiqarish yo'naltirilganligini bildiradi. Debitorlik qarzlarning yuqori ulushi esa pul oqimlarini boshqarishda muayyan xavflar mavjudligini ko'rsatadi. Shu sababli balans ma'lumotlari asosida moliyaviy tahlil o'tkazish korxona faoliyatini samarali boshqarishda muhim ahamiyatga ega.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, buxgalteriya balansi korxona moliyaviy holatini baholashda eng muhim moliyaviy hisobot shakllaridan biri hisoblanadi. U orqali korxonaning aktivlari, majburiyatlari va o'z kapitali to'g'risida aniq va tizimli axborot olish mumkin. Balans ma'lumotlari asosida likvidlik, moliyaviy barqarorlik va to'lov qobiliyati ko'rsatkichlari aniqlanadi.

Maqolada olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, buxgalteriya balansining to'g'ri tuzilishi va chuqur tahlili korxona moliyaviy risklarini kamaytirish, boshqaruv qarorlarini asoslash va investitsion jozibadorlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, balans ko'rsatkichlarining dinamik tahlili korxonaning rivojlanish istiqbollari belgilash imkonini beradi. Shu bois, buxgalteriya balansini tuzish va tahlil qilish masalalariga ilmiy va amaliy jihatdan yondashish zarur hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- Abdulkarimov I.T. — Buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobot — Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2018. — 320 b.
- Pardaev M.Q. — Moliyaviy tahlil asoslari — Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. — 280 b.
- Xolmirzayev A. — Buxgalteriya balansi va uning tahlili — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020. — 210 b.
- Sheremet A.D. — Финансовый анализ — Москва: Инфра-М, 2017. — 352 с.
- Ковалев В.В. — Анализ хозяйственной деятельности предприятия — Москва: Проспект, 2019. — 300 с.